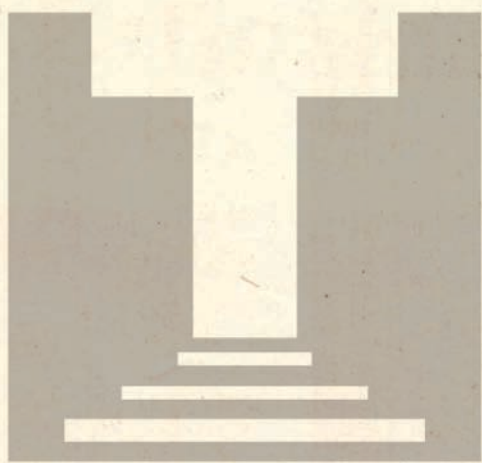

**emperyalizm
eğitim politikası
ve t¼rkiye**

TÜSTAV

TÖB-DER eğitim yayınları 6

TÜSTAV

**EMPERYALİZM
EĞİTİM POLİTİKASI
VE TÜRKİYE**

Bilâl OĞUZ

TÜSTAV
TÖB - DER EĞİTİM YAYINLARI - 6

ÖZTÜRK MATBAASI — ANKARA

Öğretmen mücadelesi, halkımızın emperyalizme, faşizme ve sömürüye karşı verdiği bağımsızlık ve demokrasi mücadelesinin bir parçasıdır. Bu mücadele öğretmenlerin en büyük örgütü olan TÖB - DER'in nicel gelişiminin yanı sıra nitel gelişimine de büyük önem veriyoruz. Önümüzdeki dönemin eğitim çalışmalarını planlar-ken, yüz bini aşkın üyenin mevcut nitel gelişimini daha ileri ve sağlıklı boyutlara ulaştırmayı amaçladık.

Elinizdeki kitapçıklar, bu amaca, yönelik çalışmaların toplu ürünüdür. Hepimiz, önceden saptanan konularda, seminer yoluyla, belli bir okul eğitiminden geçeceğiz. Bununla devrimci bilinci geniş kitlelerin elinde maddi bir güç haline getirmek istiyoruz.

Tartışmaya sunduğumuz bu kitapçıkların işlevini örgüt içi ve eğitimle sınırlı olarak anlamamak gerekiyor. Çünkü ele alınan konular, ülke ve dünya sorunları ile olan bağları iç içeliği ve bütünlüğü içinde işlenmiştir. Bu yüzden bu eğitim çalışmalarını halkımıza bilinç taşıma görevimizin bir çabası olarak da değerlendirmek gerekir.

Kitapçıkların amacına ulaşmasını, öğretmenlere ve halkımıza yararlı olmasını dilerim.

Cemil Çakır
Genel Başkan

EMPERYALİZM, EĞİTİM POLİTİKASI ve TÜRKİYE

GİRİŞ :

Toplumdaki kurumların incelenmesi, kurumların içinde yer aldıkları, toplumun sosyo-ekonomik yapısının bütünselliği içinde ele alındığında anlamlı sonuçlar verebilir. Bu nedenle, toplumdaki eğitim sistem veya kurumunun, bütün boyutlarıyla kavranıp değerlendirilmesi, söz konusu sistem veya kurumun nitelik ve işlevlerinin saptanması ve kurumun, toplumsal yapının içerdiği diğer kurumlar arasındaki yerinin belirlenmesine bağlıdır. Toplumsal kurumlardan sade ve bir tanesi olan eğitim kurumunu, toplumun sosyo-ekonomik yapı ve ilişkilerinin oluşturduğu dinamikten soyutlayarak, yalnızca kendi içinde değerlendirmeye girişmek, ele alınan konunun gerçek boyutlarının gözden kaçırılması sonucunu verir.

Eğitim, toplumun içinde bulunduğu düzenin gerektirdiği düşünce davranış, bilgi ve becerilerinin bireylere aktarılmasıdır. Tanımından da anlaşılabilceği gibi eğitim kurumu, din, kültür, sanat, hukuk v.b. gibi bir üst-yapı kurumu niteliğindedir. İşlevleri açısından da eğitim üst-yapıyı oluşturan diğer kurumlardan pek farklı değildir. Toplumların üst yapı kurumları, toplumun sahip olduğu ekonomik yapının, düşünsel ve sosyal ilişki düzeyinde de yerleştirilip, pekiştirilmesi amacına yönelik olarak geliştirilirler. Daha açık bir deyişle toplumların üst yapısı ekonomik alt yapı tarafından, bu alt yapının gereksinimlerine göre belirlenir ve düzenlenir.

Üretici güçlerin gelişmişlik düzeyi ile birlikte, toplumsal üretimin gerçekleştiriliş biçimi, insanlar arasında belirli ilişkilere yol açar. Üretim ilişkileri dediğimiz bu ilişkiler, toplumdaki egemen düşünce yapısının temel belirleyicisi, durumundadırlar. Yani toplumun üst yapısının temelinde yatan, toplumun ekonomik yapısının içerdiği ilişkilerdir.

Bu nedenle, üretim biçimi ve onun içerdiği ilişkiler değiştikçe üst yapı kurumları da değişim süresine girer ve her üretim biçimi kendi gereksinmelerine cevap verecek üst yapı kurumlarını da beraberinde getirir.

Üst yapı kurumlarının temel işlevi, toplum üyelerinin belirli üretim ilişkilerinin oluşturduğu sosyal yapıya uyumlarını sağlamaktır. Bu, o maddi ilişkilerin belirlediği, eğitim, hukuk, ahlâk, düşünce v.b. sistemlerinin ve davranış biçimlerinin bireylere çeşitli yöntemlerle benimsenmesiyle gerçekleştirilir. Böylece toplumdaki egemen üretim ilişkilerinin sarsıntısız yürümesi sağlanmış olur. Üst yapının bu özelliği, onun üstünde yükseldiği ekonomik yapıya hakim olan sınıfların hizmetinde olduğu gerçeğinin en belirgin ifadesidir. Bu daha somut bir biçimde şöyle açıklanmaktadır:

«Her çağın hakim fikirleri, o çağın hakim sınıfının fikirleridir. Yani; toplumun hakim (yönetici) maddi kuvveti olan sınıf, aynı zamanda, onun hakim (yönetici) manevi (fikir) kuvvetidir. Maddi (ekonomik) üretim araçlarına sahip olan sınıf, aynı zamanda zihnî (fikri, manevi) üretim araçları üzerinde de kontrol sahibidir. Ve bundan ötürü, genel olarak, fikri üretim araçlarından yoksun olanların düşünceleri ve fikirleri bu hakim sınıfın etkisi altındadır. Hakim fikirler, hakim olan maddi ilişkilerin fikri bir şekilde dile gelişinden başka bir şey değildir.»

(Alman İdeoloji, K. Marx — F. Engels, S. 83 - 84, Sosyal Yayınlar, 1968).

Görüldüğü gibi üst yapı kurumları bir bütün olarak toplumda ekonomik gücü elinde tutan sınıfın çıkarlarına hizmet edecek şekilde düzenlenmektedir.

Eğitim kurumu üst yapı kurumları arasında, alt yapı ile en sıkı bağlantısı olan, ondan en dolaysız bir biçimde etkilenen ve dolayısıyla üretim biçiminin belirlediği ilişkilerin meşrulaştırılabilmesine en fazla hizmet eden bir kurum durumundadır. Bu nedenle, değişik aşamalar-daki toplumlarda, eğitim kurumları toplumların içinde bulunduğu sosyo - ekonomik koşulların özelliklerini taşır.

Örneğin feodal düzende, kapitalist düzende olduğu gibi yaygın bir eğitim düzenine rastlanmaz. Feodal düzenin, gereği, kapalı ve durgun ve büyük çapta tarıma dayalı ekonomik yapısının, üst yapıdaki yansıması, dinî inançlar ve değerlerin egemen ideoloji olarak benimsenmesidir. Feodal toplumda geçerli olan ilişkilerin ancak dinî inanç ve değerlerin benimsetilmesi yoluyla meşrulaştırabilmesi, feodal düzende, dinsel eğitimin ön plânda olmasının temel nedenidir. Başka bir deyişle, feodal toplumda, düzenin egemen sınıfı aristokrasiyi eğitmek amacıyla kurulmuş birkaç okul veya üniversiteden başka insanlara hayatı yaratmada gerekli bilgi ve becerileri kazandıracak düzenli eğitim kurumlarına rastlanmaz. Çünkü feodal, toplumda özel becerileri gerektiren üretim alanlarında gerekli becerilerin yeni kuşaklara öğretilip, kazandırılması loncaların denetimindeki usta - çırak ilişkisiyle gerçekleştirilirdi. Kapitalist üretim biçiminin gelişmesiyle birlikte genişleyen pazarlar, toplumların «Ulus» lar düzeyinde örgütlenmesi sonucunu doğurdu.

Bu durum, süreç içinde üst yapıya hemen yansıdı ve bu alanda feodalitenin ideolojisi olan dinin yerini ulusculuk ideolojisi aldı. Ayrıca kapitalist üretim biçiminin ve onun yarattığı iş bölümünün gereksinmelerinin bir sonucu da, eğitim kurumlarının giderek daha fazla yaygınlaşması oldu. Böylece okul bir yönüyle insanlara kapitalist üretim biçiminin gerekli kıldığı bilgi ve becerileri de kazandırmayı amaçlayan bir kuruma dönüşmüştür. Kısaca özetlemek gerekirse, her toplum biçimi, eğitim kurumunu da kendi gereksinimleri doğrultusunda belirlemektedir.

O halde, Türkiye'deki eğitim düzeninin özelliklerini doğru saptayabilmek için, öncelikle Türkiye'nin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik süreci ve bu süreci etkileyen dinamikleri belirlemek gerekmektedir.

«Emperyalizm baskı altına alınan toplumun tarihsel sürecini ortadan kaldırır; bundan ötürü kültürel sürecinin ortadan kaldırılmasına da yönelir.»

Amilcar Cabral

İşte biz bu kısa incelemede emperyalizmin en genel tanımını açarak, emperyalizmi, onun günümüz koşullarındaki konumunu, Türkiye ve eğitimimiz üzerindeki etkilerini incelemeye çalışacağız.

Emperyalizm, tekeli kapitalizmdir.

Bu yüzden kısaca ilk olarak kapitalizm nedir ve nasıl bir gelişim göstermiştir? Sorusuna bakmakta yarar olduğu kanısındayız.

Kapitalist üretim biçiminden önce, genel olarak üretim araçlarının özel mülkiyetine dayanan küçük üretim, toprakta ya feodal ağaların mülkiyetinde çalışan serf veya kendi küçük toprağında özgür çalışan köylünün küçük çiftçi tarımı ve şehirlerde loncalarda örgütlenmiş (Osmanlı toplumunda Ahî teşkilâtlarında) işbölümünün düşük bir seviyede olduğu ve iş araçlarının da bu iş bölümü seviyesine göre belirlendiği feodal üretim biçimi vardı.

Feodal üretim biçiminden sonra gelen kapitalist üretim biçiminin bir özelliği ise, daha evvelki dağınık ve sınırlı üretim araçlarını bir araya getirmek, genişletmek ve büyük üretici güçlere dönüştürmektir. Bunu ise bireysel üretim araçları durumunda olan bu üretim araçlarını toplumsal üretim araçları yani insanların elbirliğiyle çalıştırabileceği hale getirerek yapabildi. Böylece küçük atelyelerin yerini büyük fabrikalar aldı. Kısacası üretimin toplumsallaşmasını sağladı. Kapitalist üretim biçiminin bir diğer özelliği ise ücretli işçi ile kapitalist arasındaki ilişkidir. Kapitalizm üretim araçlarının özel mülkiyetine dayanan bir üretim biçimidir. Fakat kendisinden evvelki üretim biçimlerinden farklı olarak bu üretim biçiminde işçiler hukuken bağımlı değil özgürdürler. Fakat yaşamlarını sürdürebilmek için çalışmak zorunda olduklarından üretim araçlarının özel mülkiyetine sahip kapitalistlere işgüçlerini satmak zorundadırlar. Yani kapitalistler ücretli emek sömürürler. İşçinin yarattığı değerlerin bir kısmına (artık-değer bölümüne) el koyarlar. Bütün bunlar kapitalist üretim biçiminin tanımlanması için yeterli midir? Hayır, ücretli emeğin sömürülmesi kapitalist üretim biçimi için **gerekli fakat yetersiz** bir şarttır. Kapitalist üretim biçiminin başlayabilmesi için bir diğer koşul da «genişletilmiş yeniden üretim» dir. Yeniden

Üretim, tüketim yaparken mal üretmektir. «Basit yeniden üretim» amacı tüketim olan üretimdir. Yani kendi tarlasında çalışan bir köylü, ailesi ile birlikte her yıl belli miktarlarda mallar tüketir, bunları tüketirken ise belli ürünler yaratır. Yani yeniden üretimde, amacı tüketim olan basit yeniden üretimde bulunur. «Genişletilmiş yeniden üretim» ise amacı birikim olan üretimdir. İşte kapitalizmi kendisinden evvelki üretim biçimlerinden ayıran temel özelliklerden birisi de budur. Yani kapitalist sadece biraz daha iyi yaşamak için değil, birikim (sermaye birikimi) için üretim faaliyetinde bulunmaktadır. İşte kapitalizmin içine düştüğü çıkmaz da buradan kaynaklanmaktadır. Kapitalist büyümek zorundadır, büyüdükçe yeni sorunlarla karşılaşacaktır, ve sorunlarını çözmek için büyürken, boyutları büyüyen sorunların içine düşecektir. Buraya kadar anlattığımız, kapitalizmin rekabetçi aşamasındaki (yani malların değerine eşit bir fiyatla satıldığı aşama) durumdur. Sömürü, retim süreci içinde işçilerin yarattığı değerin (değeri yaratan emektir) bir kısmına (artık - değer kısmına) el konulmasına dayanır. Rekabetçi kapitalizmin çelişkisi burjuvazi - proleterya çelişkisidir. Rekabetçi kapitalist dönemde, tek tek kapitalistlerin sömürü kaynağı artık - değer sömürüsü olduğundan, malları ise değerlerine eşit bir fiyatla sattıklarından, ne kadar fazla üretim yaparlarsa o kadar fazla kr edebileceklerinden, kapitalistler teknolojiyi geliştirerek üretici güçlerin gelişmesini sağlıyorlardı. Bu dönemde kapitalizm tarihteki rolü itibariyle devrimci idi. Yani burjuvazi rekabetçi dönemde kârını ancak üretici güçleri geliştirmekle arttırabilirdi. Bu süreci içinde giderek rekabete dayanamayanların piyasadan çekilmeleri, güçlenen kapitalistlerin krlarını arttırarak dolayısıyla sermaye birikimini hızlandırarak onların üretim araçlarına el koymaları ve yeni yeni üretim araçları elde etmeleri

sonucu piyasaya tekeller hakim olmaya başladı.

Buraya kadar kapitalist üretim biçiminin ne olduğunu ve rekabetçi dönemin özelliklerini genelde kısaca anlattık. Şimdi kapitalizmin tekelci aşamasının (emperyalizm) özelliklerine kısaca bir göz atalım :

«1. Üretimde ve sermayede görülen yoğunlaşma öyle yüksek bir gelişme derecesine ulaşmıştır ki, iktisadî hayatta kesin rol oynayan tekelleri yaratmıştır;

2. Banka sermayesi sınaî sermayeyle kaynaşmış, ve bu «mali sermaye» temeli üstünde bir mali oligarşi kurulmuştur;

3. Sermaye ihracı, emtia ihracından ayrı olarak, özel bir önem kazanmıştır;

4. Dünyayı aralarında bölüşen uluslararası tekelci kapitalist birlikler kurulmuştur;

5. En büyük kapitalist güçlerce dünyanın toprak bakımından bölüşülmesi tamamlanmıştır. «(Emperyalizm, Kapitalizmin En Yüksek Aşaması, V. İ. Lenin, S. III)

«Emperyalizm, dünya ekonomisinin gelişiminde bir aşama olarak tanımlanabilir. Bu aşamada; (a) Endüstri malları için olan dünya pazarında ileri kapitalist ülkeler rekabet halindedir; (b) Tekelci sermaye, hâkim sermaye şeklidir; (c) Birikim sürecinin zıtlaşmaları öyle bir derecede olgunlaşmıştır ki, sermaye ihracı dünya ekonomik ilişkilerinin göze batan özelliğidir. Bu temel ekonomik koşulların bir sonucu olarak iki özellik daha ortaya çıkmıştır : (d) Dünya pazarında birbirinin ardı sıra, boğaz boğaza, düşmanlık ve uluslararası tekelci birleşmelere yol açan ciddi rekabet; ve (e) Dünyanın «işgal edilmiş» yerlerinin önde gelen kapitalist güçler (ve onla-

rin uyduları) tarafından paylaşılması.» (Kapitalist Gelişme Kuramı, Paul Sweezy).

Kapitalizm, emperyalizm aşamasında genel bir bunalıma girmiştir. Bu genel bunalımın özü nedir? Tekelci kapitalizm döneminde burjuvazi devrimci atılımını (üretici güçleri geliştirmesi esprisi) yitirdi. Rekabetçi kapitalizm döneminde üretici güçlerin gelişmesini sağlayan kâr dürtüsü, tekelci dönemde üretici güçlerin gelişimine engel olmaya başladı. Bunun nedeni tekelci dönemde kârın kaynağının ikili olmasıdır :

a) Artı-değer sömürüsü : Kapitalist üretim biçiminin başından beri devam edip gelmektedir.

b) Tekel - kârı sömürüsü : Tekelci dönemde, piyasaya hakim olan tekelci firmaların fiyatları belirleyebilme gücüne dayanır. Kapitalizmin genel sorunu kâr olduğundan, burjuvazi kârın peşini bırakıp üretici güçlerin gelişimine çalışmayacaktır. Çünkü tekelci niteliğinden dolayı, üretimi kısırarak fiyatları yükseltip kârını arttırabilecek güce sahiptir. Bu yüzden üretici güçlerin gelişimini kâr dürtüsü engellemeğe başlamıştır.

Bu tekelci dönemde üretici güçlerin hiç gelişmeyeceği anlamına gelmez. Üretici güçler geliştirilir, fakat bu gelişim kapitaliste kâr sağladığı ölçüde olur. Kaldı ki, tekelci kapitalist fiyatları belirleyebilme gücünden dolayı kârını daha rahat bir şekilde arttırabilir. Bunun yanında tekelci kapitalistin yeni bir tekniği uygulamasının ön şartı, bu yeni tekniğin sağlayacağı kârın ona yapılacak masrafı ve bu yeni tekniğin uygulanmasından dolayı «modası geçecek» sermaye mallarının değerini aşmasıdır.

İşte tekelci kapitalist (emperyalist) dönemde, kârın ikili kaynağa dağılması ve sömürge ülkelerin sömürül-

mesi kapitalistlerin sermaye birikimini çok yüksek düzeylere çıkardı. Bir yandan tekelci niteliklerini sürdürebilmek için üretimi kısıtlı tutmak zorunda olmaları ve dünyanın toprak bakımından bölüşülmesinin tamamlanmasından dolayı yeni pazar ve yatırım alanlarının sınırlı olması, diğer yandan sermaye birikiminin çok yüksek boyutlara ulaşması emperyalist dönemde kapitalizmi genel bir bunalıma sokmuştur. Bu gelişim sonucu, tekeller değişik üretim dalları ve ülkelerde üretim faaliyetine geçmişler, giderek sonradan «çok ulusluluk» niteliğini kazanmışlardır.

Tekelci (emperyalist) dönemde, tekelci kapitalistler bir yandan artı-değer sömürüsü ile işçi sınıfını, diğer yandan tekeli fiyatlarıyla mal sattıklarından tekeli kârı yoluyla da tüm emekçi sınıf ve tabakaları sömürürler. İşte bu yüzden ki emperyalist dönemde işçi ve tüm diğer emekçi sınıf ve tabakaların tekeli burjuvaziye karşı ittifakının nesnel temelleri oluşmuştur.

Buraya kadar kapitalizmin rekabetçi ve tekeli (emperyalist) aşamalarındaki tarihsel konumunu ve üretim ilişkilerini kısaca da olsa açıklamaya çalıştık. Bu yaklaşım kapitalizmin kuramsal olarak kendi iç dinamiği ile gelişmesini irdelemiştir. Bu yazıda asıl konumuz olan genel olarak emperyalizmin Türkiye üzerindeki sömürüsü ve özel olarak da emperyalizmin eğitim politikasıdır. Bu yüzden buradan itibaren emperyalizmin sömürü mekanizmasını ve Türkiye üzerindeki sömürüyü bütün detaylarıyla olmasa bile genel hatlarıyla ortaya koyup, bu genel sömürü sistemi içinde emperyalizmin eğitim politikasına değineceğiz.

Emperyalist Sömürü Mekanizması : (*)

(*) Günümüzde emperyalist sömürü mekanizması, Tıp Yayınları, No. 9.

1. Ticaret Yoluyla Sömürü

A — Az gelişmiş - geri bıraktırılmış ülkelerde üretilen mal ve hizmetlerin değerlerinin altında fiyatlarla satın alınması.

a) Ham maddeler

b) Küçük üreticilerin ürünleri

c) İşgücü (yurt dışındaki işçiler ve beyin göçü).

B — Az gelişmiş - geri bıraktırılmış ülkelere değerlerinin üstünde (tekel fiyatlarıyla) mal ve hizmet satılması,

a) Mal satışı (hammadde, yarımamül madde, mamül madde, yatırım malı),

b) Hizmet ve bilgi satışı (ulaştırma, müşavirlik hizmetleri ve teknoloji transferi)

2. Yatırım Yoluyla Sömürü

A — İmalât sanayii yatırımları (montaj, taşaron ve dayanıksız tüketim malları sanayilerinin kurulması)

B — Doğal kaynakların sömürülmesi

C — Banka ve sigortacılık

3. Borç Verme (Borçlandırma) Yoluyla Sömürü

Emperyalizm, kapitalizmin üretici güçlerin gelişmesine tam bir engel teşkil ettiği, sürekli ve genel bir bunalmaya girdiği, refah dönemlerinin ancak savaşlar ve (Buhar makinası, demiryolu ve otomobil gibi) son derece büyük yeni pazarlar açan 1920'lerden beri görülmeyen önemli yeniliklerle sağlanabildiği aşamasıdır. Emperyalizm, kapitalizmin bir dünya ekonomisi oluşturduğu son aşamasıdır. Yukarıda en genel hatlarıyla koyduğumuz em-

peryalizmin sömürü yöntemleri, emperyalizmin genel bunalımının bütün dönemlerinde aynıdır. Bunalım dönemlerini birbirinden ayıran temel kıstas, emperyalist sömürü yöntemlerinin farklılığı değil, emperyalist sömürü yöntemlerinin görelî ağırlığının değişmesi ve emperyalistler arasındaki ilişkilerde meydana gelen değişikliklerdir. Örneğin emperyalizmin genel bunalımının I. ve II. Dönemlerinde borç vermenin, önde gelen amacı faiz geliri iken, günümüzde bir taraftan genel olarak emperyalist - kapitalist sistemden kopmaların önlenmesi, diğer taraftan diğer emperyalist sömürü yöntemlerinin pekiştirilmesidir.

Emperyalizmin genel bunalımının I. ve II. Dönemlerinde emperyalist sömürü yöntemleri içerisinde en ağırlıklı olan yöntem ticaret yoluyla sömürü yöntemi idi. O dönemde gerek tekellerin üretim ve teknolojik kapasiteleri, gerekse de dünya pazarlarının durumu bu sömürü yönteminin maddî temeliydi. Emperyalistler kendi ülkelerinde ürettikleri ürünleri tekel fiyatlarıyla geri bıraktırmış ülkelere satarak, bu ülkeleri sömürüyorlardı. Tekel kârı olgusu, bu sömürüyü ve sömürülen ülkelerin geri bıraktırmışlığını açıklayan bir olgudur, aynı zamanda Sömürgelerle metropol ülkelerin üretici güçlerinin gelişim düzeylerinin farklı olması sayesinde bu sömürü azaltılmadan sürdürülebiliyordu.

Üretici güçlerinin gelişim düzeylerinin farklılığı demek toplumsal emek üretkenliğinin farklılığı demektir. Buna göre üretici güçlerin daha gelişmiş olduğu (toplumsal emek üretkenliğinin daha yüksek olduğu) ülkedeki üreticinin malı değerinden çok fiyatlarla satılabilir. Böylece sömürge ülkenin gelişmesi doğrultusunda kullanılacak o ülkenin emekçi halkının yarattığı değerlerin büyük bir kısmı tekel kârı yoluyla metropol ülkeye

aktarılır ve böylece sömürülen ülkedeki değer birikimi (Kalkınmaya yönelebilecek olan) engellenir. Bu yolla sömürülen ülkeler emperyalistler tarafından geri bıraktılır. Emperyalizmin genel bunalımının I. ve II. dönemlerinde, emperyalistler **ağırlıklı olarak ticaret yoluyla sömürüyü sürdürürlerken**, sömürülen ülkelerin yeraltı ve yerüstü doğal kaynaklarını da yatırımlar yoluyla sömürmekte borçlar yoluyla da elde ettikleri faizlerle sömürülerini yoğunlaştırmaktaydılar. Fakat sömürü yöntemleri içinde görece olarak en ağırlıklı olan ticaret yoluyla sömürü olduğu için emperyalizm, sömürülen ülkeler için **DISSAL** bir olgu idi. Emperyalistler, emperyalizmin genel bunalımının I. ve II. dönemlerinde, sömürülen ülkelerdeki komprador burjuvazi (işbirlikçi burjuvazi - ticaret burjuvazisi) ve feodal ağalar ve tefeci - tüccarlarla sömürülerini sürdürmek için işbirliğine girmişlerdi. Bu dönemlerde emperyalistlerin sömürüsü geri bıraktırılmış ülke halklarının tümü üzerinde yoğunlaşmış, tekel kârı yoluyla tüm halkı sömürüyorlardı. Ülke içindeki işbirlikçileri ise emperyalistlerin mallarını ülke içinde pazarlayarak bu sömürüye katılıyorlardı. Yani belirgin bir şekilde (genellikle ülke çapında doğal kaynaklar dışında) yatırımlar yoluyla işçi sınıfının yarattığı artık - değere el koyma şeklinde bir sömürü yoktu. Bu dönemlerde emperyalistler geri bıraktırılmış ülke haklarının kurtuluş mücadelesine karşı açık işgale başvuruyorlardı. Emperyalizmin genel bunalımının I. ve II. dönemlerinin sonunda I. ve II. emperyalistler arası paylaşım savaşları ise dünyanın yeni güçler dengesine göre yeniden bölüşülmesini getirdi. Fakat bu savaşlar sırasında, I. paylaşım savaşından Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği, II. paylaşım savaşından ise dünyanın üçte biri sosyalist olarak çıktı. Emperyalizm dünya çapında yenilgilere uğramaya başladı. Emper-

yalizm, yani kapitalizmin genel bir bunalıma girmesi çağını aynı zamanda toplumsal kurtuluş çağı oldu.

Emperyalizmin Genel Bunalımının III. Evresi :

Günümüzde emperyalist strateji nedir? Bu strateji içerisinde emperyalizmin sömürü mekanizması nasıldır? Bu sorulara cevap vermek için emperyalistler arası II. paylaşım savaşı sonrasında dünyadaki değişimleri kısaca özetlemek ve bu olgular çerçevesi içerisinde emperyalizmi ve onun sömürülen ülkeler üzerindeki etkisini incelemek gerekir.

II. Paylaşım savaşından sonra dünyadaki gelişmeler iktisadî ve politik olmak üzere iki ana grupta toplanabilir :

1) İktisadî Değişmeler :

a) Teknolojik değişim : Emperyalistler arası II. paylaşım savaşından sonra, dünya «bilimsel ve teknolojik devrim» diye adlandırılan bir döneme girdi. Atom enerjisinin kullanılması kimya; elektronik bilimlerindeki gelişmeler (otomasyon, elektronik beyin vs.) uzayın keşfi gibi gelişmeler üretkenliği ve üretimi arttırdı. Bu dönemde sosyalist blokun büyük gelişiminin yanında, emperyalizm, özellikle ABD emperyalizmi, bilimsel ve teknik buluşları kullanarak meydana getirdiği nükleer vurucu kuvvetleriyle (sosyalist blok da bu güçlere sahiptir) dünyayı harap edecek bir düzeye yükseldi.

b) Dünya düzeyinde uluslararası bir işbölümü meydana geldi. 20. yüzyılın başında genellikle ülke sınırları içinde yapılan üretim millet esasına dayanan devletlerin sınırlarını aştı. Çok uluslu tekellerle birlikte dünyada koz-

mopolit bir tekelci sermaye oluştu. İşbölümünün gelişmesi beraberinde üretkenliğin ve üretimin mutlak olarak önemli ölçülerde artmasını doğurdu.

2) Politik Değişmeler :

a) Emperyalistler arası II. paylaşım savaşından sonra emperyalizmin sömürmekte olduğu ülkelerde bağımsızlık mücadeleleri yaygınlaştı. Sömürü ve baskı altında yoksulluk ve terör altında ilerleyen emekçi halklar, emperyalizme karşı baş kaldırmaya başladılar. Özellikle Afrika'da çok sayıda devlet ortaya çıktı. Artık emekçi halklar politik bağımsızlıklarını koruyabilmek için gerçek anlamda bağımsızca endüstrileşmek ve kalkınmak gerektiğini anlamışlardı. Bu nedenle gelişmiş kapitalist (emperyalist) ülkelerden mamül madde ithalâtına karşı tavır aldılar, gümrük duvarlarını yükselttiler.

b) Emperyalistler arası II. paylaşım savaşından sonra ilk önce 8 Doğu Avrupa ülkesi, daha sonra Moğoistan, Kore, Çin, Arnavutluk, Vietnam, ve Küba Sosyalist bloka katıldılar.

İşte bir yandan sermayenin korkunç derecede yoğunlaşması ve merkezileşmesi, uluslararası düzeyde işbölümünün üretkenliği artırması ve bilimsel ve teknoloji bulguların üretime uygulanmasıyla üretimin mutlak olarak artması, diğer yandan dünyanın üçte birinin sosyalist bloka katılması ve ulusal kurtuluş hareketlerinin hız ve başarı kazanması, emperyalizmi daha evvel görülmeyen büyük bir pazar darlığına soktu. İşte kapitalizmin bunalımını had safhaya çıkararak neden de budur. Bu yüzden günümüzde emperyalistler için geri bıraktırılmış az gelişmiş ülkeler hayati öneme haizdir.

Emperyalistler arası II. paylaşım savaşından en güçlü emperyalist ülke olarak çıkar Amerika Birleşik Devletleri, sosyalizm denizinde bir ada olarak kalmamak için Batı Avrupa ve Japonya ekonomilerine (uluslararası kurumlar, Marshall Yardımı, Truman Doktrini vs. yoluyla) girerek güçlendirdi. Böylece II. paylaşım savaşından sonra emperyalist ülkeler arasındaki bağlar iyice güçlendi. Merkezleri çeşitli ülkelerde olan çoğunluklu tekeller arasında hammaddelerin, pazarların ve yatırım alanlarının bölüşülmesi konusunda bir çelişki vardır. Fakat günümüzde sermayenin uluslararasılaşması, nükleer silahların tahrip gücünün ulaştığı boyutlar (üstelik bu silahlara sosyalist blokun da sahip olması) bu çelişkinin askeri plana yansımaları engellemektedir, çünkü emperyalist ülkeler arasında bir yeniden bölüşüm savaşı halinde çok uluslu tekeller büyük zarar görecektir, ileri düzeyde bir işbölümüne dayanan ekonomiler işleyemez duruma düşecek ve geri bırakılmış ülkelerle sosyalist ülkelere karşı ortak bir politika güdülememesi sonucu bu ülkelerdeki gelişmelerden dolayı büyük zarara uğranılacaktır. Sermaye birikiminin vardığı bu yeni aşamada ortaya çıkan çok uluslu tekeller ve emperyalist ülkelerin üst düzeyde birbirlerine bağımlılığı olgularının sonucu şudur: Emperyalist ülkeler geri bırakılmış ülkelere karşı ortak bir politika izleyecekler ve bu ülkelerin emperyalist-kapitalist sistemden kopmalarına karşı her türlü tedbiri alacaklardır. Yani çok uluslu tekeller ve uluslararası kurumlar yoluyla emperyalist ülke ekonomileri bir yandan kendi aralarında (çelişkilerini de büyütüp taşıyarak) bütünleşirken, geri bırakılmış ülke ekonomilerini de emperyalist-kapitalist sistemle bütünleştirme yoluna girerler.

Ekonomik plânda bu bütünleşmeyi destekleyen kurumların da II. paylaşım savaşı sonrası dönemin kendine özgü bir özelliği, resmî ve sürekli nitelikteki örgütlenmeleridir. Bu örgütler hem ekonomik hem de askerî alandır ve daima politik gelişmelere göre tavır almaktadırlar. Ekonomik örgütler içerisinde en önemli olanlar Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu'dur. Her iki kuruluşta da üye ülkeler ekonomik güçleriyle orantılı bir oy oranına sahiptirler. Emperyalist ülkelerin hakimiyeti altındaki bu kuruluşlardan Dünya Bankası uzun dönemli «Kalkınma» kredilerini, ikincisi ise kısa dönemli fon akımlarını düzenler ve kendisine bu açılardan bağımlı olan geri bıraktırmış ülkelerin istenilen politikaları izlemesi sağlar. Askerî alanda ise emperyalizm, geri bıraktırmış ülkeleri emperyalist - kapitalist sistemden ayrılmalarını önlemek ve sosyalist bloka karşı kullanmak üzere «Domino siyaseti» diye adlandırılan NATO, CENTO, SEATO Askerî paktlar zincirini kurmuştur. Ve II. paylaşım savaşından en güçlü kapitalist ülke olarak çıkan ABD. bütün bu örgütlerin liderliğini de üstlenmiştir. 1970' lere kadar kapitalist dünyanın jandarmalığını zorunlu olarak ABD. üstlendi. 1960' larda güçlenmeye başlayan Batı Avrupa ve Japon ekonomileri ABD. pazarlarına sızmaya başladı. ABD'nin dünyadaki bağımsızlık hareketlerini bastırmak için yaptığı karşılıksız harcamalar ekonomisini sarsıntıya soktu ve ABD dış ticareti 1971 yıllarında 2,5 milyar dolar 1972 yılında da 6,8 milyar dolar açık verdi. Oysa II. paylaşım savaşından sonraki yıllarda uzun süre Batı Avrupa ve Japon ekonomilerinin iplerini elinde tutmuş ve kendi ekonomik ve politik isteklerini dikte ettirebilmiş ve doları kapitalist dünyada değişmez birim olarak kabul ettirmiş olan ABD, 1960' ların sonu ve 1970' lerin başında onulmaz bir krize düşmüş, efsanevi dolar devalüe edilmiştir. Dünya ticareti üzerindeki kesin

hakimiyetini kaybetmeye başlayan Amerika Birleşik Devletleri emperyalist - kapitalist sistemin savunma masraflarının paylaşılması (NATO içindeki son düzenlemeler) ve Vietnam Savaşını durdurmakla karşılıksız giderlerini azaltmaya ve tüketim malları imâlinden daha ileri yatırım malları imâline kayan AET ve Japon ekonomilerini de kendi imâl ettiği ileri bilim ve tekniğe dayanan daha ileri yatırım mallarına muhtaç hale sokup emperyalist dünya üzerindeki hakimiyetini sağlamaya çalıştı.

Zaman içinde kapitalizmin ekonomik yasalarının işlenmesi ile eşit olmayan gelişme kanunu sonucu emperyalist ülkeler arası güçler dengesi değişti, AET ve Japonya birer rakip olarak Amerika Birleşik Devletlerinin karşısına çıktı. Ama bu yeni durumda bir değişiklik söz konusu idi, kapitalist blok benzeri görülmemiş bir bütünleşme düzeyi içindeydi. Yani 20. yüzyılın başlarında gelişmiş kapitalist ülkeler Alman Emperyalizmi, ABD emperyalizmi vb. gibi ayrı ayrı birere ağaç olarak tanımlanırken, günümüzde bütünleşmenin bu düzeyinde artık bir uluslararası tekeli kapitalizm (emperyalizm) ağacından ve CENTO, ABD, AET, Japonya kollarından bahsedilmektedir. Fakat bu emperyalistler arası bütünleşme onların aralarındaki çelişkilerin ortadan kalktığı anlamına gelmez. Çünkü sermaye birikiminin kaçınılmaz olarak ortaya çıkardığı çokuluslu tekeller olgusu ve emperyalizmin örgütlülüğü kapitalizmin sorunlarını çözerken bütünleşmesi ve bütünleşmesiyle yeni yeni çok daha büyük sorunları gündeme getirmesi olayından başka birşey değildir. Kısacası bütünleşme - çelişki ilişkisinde çelişki her zaman ağır basan unsur olmaktadır. İşte nükleer silahların ulaştığı olduğu düzey ve esas olarak da büyük bir sosyalist bloğun varlığı, emperyalistler arası doruk noktasına ulaşan bu çelişkilerin ekonomik plan - askerî plana yansımaları

engellemektedir. Böylece çelişkiler derinleşirken, zorunlu olarak bütünleşmeleri ve çelişkilerin çözümü yani yeniden paylaşımı doğuracak bir savaş yapmamaları (yukarıda açıkladığımız nedenlerden dolayı böyle bir savaş emperyalist - kapitalist sistemin sonu olacaktır.) Kapitalizmin en son ve en öldürücü devrini yaşadığını göstermektedir.

İşte genel olarak II. paylaşım savaşından, özellikle de 1957 - 58 buhranından sonraki bu döneme emperyalizmin genel bunalımının III. dönemi denilmektedir. Bu dönemin şimdiye kadar anlattığımız özelliklerini kısaca özetleyelim :

a) Teknolojik gelişmeler ve uluslararası düzeyde bir işbölümü üretimini mutlak olarak artırdı.

b) Dünyanın üçte birinin sosyalist bloka geçmesi ve ulusal kurtuluş mücadeleleri pazarları mutlak olarak daralttı.

c) Yukarıdaki iki nedenden dolayı emperyalizmin en büyük sorunu olarak pazar sorunu ortaya çıktı.

d) Emperyalist ülkeler arası bütünleşmeler aralarındaki çelişkileri büyütüp yoğunlaştırarak hızlandı.

e) Emperyalistler arası bir yeniden paylaşım savaşı ihtimali ortadan kalktı. Az gelişmiş ülkeler arası bölgesel savaşlar körüklenmeye başlandı.

f) Emperyalist ülkeler açısından geri bırakılmış - az gelişmiş ülkelerin önemi korkunç derecede arttı.

g) Emperyalizm, az gelişmiş ülkelerde yönetimini kendisinin de içinde yer aldığı, yerli oligarşiler yoluyla sürdürmeye başladı.

Bunun yanında emperyalizmin genel bunalımının çeşitli evrelerindeki çeşitli buhranlarda da bir değişiklik

görülmektedir. Emperyalistler arası II. paylaşım savaşından sonra buhranlar daha yumuşaklaşmış, fakat daha da bir süreklilik kazanmıştır. Nitekim II. paylaşım savaşından önce burjuva ekonomi literatüründe «deprasyon» denilen buhranlara savaştan sonraki dönemde «durgunluk» adı verilmektedir. Tekelci devlet kapitalizminin ve sermayenin uluslararasılaşmasının vardığı düzey sonucu, buhranların sıklığı artmış, dalgalanmanın boyutları küçülmüştür.

Emperyalist - kapitalist sistemin girdiği son buhranda ise bir değişiklik söz konusudur: Fiyat artışları buhranla bir arada gelişmektedir. Halbuki 1957 - 58 buhranına kadar buhranlarda genel fiyat düzeyi düşmekteydi. İlk defa II. paylaşım savaşından sonra en önemli buhran olan 1957 - 58 buhranında üretimde ve istihdamda büyük bir düşüş ile genel fiyat düzeyinde bir artış bir arada görülmüştür.

Buhranların fiyatların düşmesi ile bir arada görüldüğü durumlarda, buhrandan hükümet harcamalarını (askerî harcamalar dahil) arttırarak kurtulunabilirdi. Böylece toplam talep artacak, stoklar eriyecek, üretim yeniden hızlanacak, istihdam oranı yükselecek ve ekonomi yeniden canlanacaktır. Günümüzde ise bu tür bir çözüm yolu mevcut duruma bir çözüm getirmeyecek, aksine sorunların boyutlarını büyütecektir. Hükümet harcamalarının arttırılması enflasyonun hızını arttıracak, enflasyonun hızının artması ise buhranı derinleştirecektir. Emperyalist ülkelerdeki bu buhran ise, ister istemez, emperyalist - kapitalist sistemin bir parçası olan az gelişmiş ülkelere de yansımaktadır.

İşte içinde yaşadığımız emperyalizmin genel bunalımının III. döneminde buhranların bu niteliği, kapitaliz-

min nasıl öldürücü bir çıkmaz içinde olduğunu belgeleyen bir olgudur.

Emperyalizmin Genel Bunalımının III. Döneminde Emperyalist Sömürü Mekanizması :

Daha evvel de belirttiğimiz gibi emperyalizmin geri bıraktırmış - az gelişmiş ülkeler üzerindeki sömürü yöntemleri değişmemekte, sadece sömürü yöntemlerinin görelî ağırlığı değişmektedir.

Emperyalizmin Genel Bunalımının III. Döneminde emperyalizmin en önemli sorunu olan pazar sorununu çözmek için az gelişmiş ülkelerin ekonomilerine uluslararası kurumlar ve çok uluslu tekeller yoluyla müdahale ederek kendine bağımlı bir gelişim oluşturdu. Çünkü artık günümüzdeki koşullarda, içine kapalı feodal ekonomi biçimleri emperyalizmin çıkarına değildir. Kaldı ki az gelişmiş ülke halkları da artık kalkınmanın sanayileşmek olduğunu anlamışlardı. Bu yüzden emperyalistler geri bıraktırmış - az gelişmiş ülkelerde daha evvel işbirliğinde buldukları işbirlikçi burjuvazi (komprador burjuvazi) den dönüştürerek kendileri ile ortak yatırım ve/veya patent - lisans, teknolojik know - how, gibi yollarla bütünleştirdikleri yerli tekелci burjuvaziyle beraber kendilerine bağımlı çarpık bir sanayileşme yaratarak, bu ülkeleri emperyalist - kapitalist ilişkilerine açmaya başladılar. Çünkü içte ve dışta pazarları iyice daralan emperyalizm, içte ekonomisini askerileştirirken, dışta da yeni sömürgecilik dediğimiz çarpık sanayileşmeyi oluşturdu. Kısacası emperyalizmin genel bunalımının III. döneminde metropollerde sermaye birikiminin korkunç düzeylere varması, talep yetersizliği (pazar dalığı) ve II. paylaşım savaşından sonra hızlanan anti - emperyalist ulusçu akımlar zorunlu olarak emperyalistleri sömürü yöntemle-

rinde bir değişiklik yapmaya itmiştir. Yeni sömürgeciliğin temel özelliği, sömürülen ülkelerde emperyalizmin yönlendiriciliğinde kapitalizmin yukardan aşığıya inşa edilmesi yani az gelişmiş ülkelerde emperyalizmin çıkarlarına yönelik emperyalist-kapitalist üretim ilişkilerinin yaygınlaştırılmasıdır. Bu gelişimde emperyalizmin en gözde müttefiki yerli tekelci burjuvazi, iç dinamikle değil, emperyalizmle baştan bütünleşmiş olarak gelişmiştir.

Bu dönemde, sömürü yöntemleri içerisinde yatırım yoluyla sömürü, emperyalizmin çıkarları açısından özel önem kazanmıştır. Çünkü montaj, taşaron ve dayanıksız tüketim malları sanayiinden oluşan bu gelişim emperyalizmin pazar genişletilmesi politikasının ürünleridir. Az gelişmiş ülkelerdeki bu çarpık sanayileşme günümüzde yüksek boyutlara varırken, az gelişmiş ülkelerin emperyalist ülkelerden olan ithalâtının devamlı büyümesi, bu çarpık kapitalizmin emperyalizmin çıkarına olduğunun en iyi kanıtıdır. Bu aynı zamanda ülkelerindeki geri bıraktırmışlığı mamül madde ithalâtına bağlayan küçük burjuva radikal akımlarının da pasifize edilmesine yaradı.

Emperyalizmin genel bunalımının III. döneminde, emperyalistler az gelişmiş ülke halklarına sadece mal satmaktan doğan tek el kârı yoluyla değil, aynı zamanda bu ülkelerde direkt yatırım yaptıklarından az gelişmiş ülkeler işçi sınıflarının yattığı artı-değere de el koyarak sömürmektedirler. Ve bu yatırımları kendileriyle bütünleştirdikleri yerli tekelci burjuvazi ile beraber yaptıklarından, ve gelişimin politikasında belirleyici etken olduklarından az gelişmiş ülkeleri işgal edişlerini gizlemişlerdir. Yani bu dönemde emperyalizm sadece ve sadece dışsal bir olgu değil, aynı zamanda İÇSEL bir olgu haline gelmiştir.

Bu dönemde sermaye ihracının bileşiminde de değişiklik olmuştur. II. paylaşım savaşıdan evvel sermaye ihracında sermayenin elemanları arasında nakit sermaye ihracı diğer elemanlara nazaran daha fazla yer tutarken, II. paylaşım savaşıdan sonra özellikle 1957-58 buhranından sonra sermayenin patent - lisans hakkı, yedek parça, teknolojik know-how teknik eleman vs. elemanları da fazla ağırlık kazanmıştır.

Emperyalizm, az gelişmiş ülkelerde yönetimini kendi denetiminde olan ve kendisiyle bütünleştirdiği yerli tekeli burjuvazinin yönlendirici rol oynadığı oligarşiler oluşturarak sürdürmekte ve gizlemektedir. Bu dönemde az gelişmiş ülkelerde egemen ittifak emperyalizm, ve onunla bütünleşmiş yerli tekeli burjuvazi ve emperyalizmle işbirliği halindeki tefeci-tüccar ve toprak ağalarından oluşmaktadır.

The logo consists of a large, dark grey square with a white, stylized 'T' shape inside. The 'T' is composed of a vertical bar and a horizontal bar, with a smaller horizontal bar above it, creating a stepped or tiered appearance.

TÜSTAV

TÜRKİYE'NİN SOSYO - EKONOMİK YAPISI

Bu bölüme kadar genel olarak emperyalizmi, özellikle de emperyalizmin genel bunalımının III. dönemini inceledik. Bilindiği gibi, bir üst yapı kurumu olan eğitim ve kültür, bulunduğu ülkenin sosyo - ekonomik maddî tabanı üzerinde yükselir. Bir ülkenin sosyo - ekonomik durumu ise, içinde bulunduğu dünya koşullarından soyutlanamayacağından, biz emperyalizmin genel sömürü mekanizması ve değişik dönemlerdeki konumu içerisinde Türkiye'nin sosyo - ekonomik durumunu ve eğitim sorununu ele alacağız. İncelemenin boyutlarının sınırlı olması bakımından 1923'den bu yana olan gelişimi kısaca özetleyip eğitim ve kültür meselesini incelemeye çalışacağız.

Emperyalistler arası I. paylaşım savaşından sonra Osmanlı İmparatorluğu, galip gelen emperyalistler ve onların uyduları tarafından işgal edildi. Emperyalistlere karşı ticaret burjuvazisi, toprak ağaları ve tefeci - bezirgânlarla küçük burjuvazinin öncülüğünde Türkiye halkı ayaklandı. Kurtuluş Savaşı emperyalizmin açık işgaline karşı verilmiş anti - emperyalist yönü de olan bir savaştır. Fakat Kurtuluş Savaşını yönetenler, Türkiye'nin kalkınamamasını sadece kapitülasyonlara ve açık pazar olmasına, sanayileşememeye bağladıklarından ülkeye yatırım için girecek yabancı sermayeye karşı çıkmıyorlardı. Kurtuluş Savaşından sonra ülke yönetimine küçük burjuvazi, toprak ağaları ve tefeci - tüccarlar, ticaret burjuvazisinden oluşan egemen ittifak geçti. Bu ittifak içerisinde,

ekonomik gelişmeye damgasını vuran burjuvazidir. 1920 lerde Türkiye millî burjuvaziye geliştirerek sanayileşme, yâni kapitalist yoldan bir sanayileşme öngörüldü. 1923 İzmir İktisat Kongresinde alınan kararlar, bu millî burjuvaziye geliştirme, özellikle sanayi burjuvazisini geliştirme gayretlerinin en somut kanıtıdır.

Fakat bütün uğraşlara rağmen (sanayi teşvik kanununun çıkarılması, kredilerin arttırılması, ithalât kolaylığı vs.) burjuvazi çok kısa dönemde tatlı kârlar sağlayan ticaretle uğraşmayı sanayiye yatırım yapmaktan yeğ tuttu. Bunun yanında da topraktaki feodal ilişkileri çözmek için çıkarılan Toprak Reformu Kanunu, maddî temelleri çok güçlü olan feodalitenin engellemesiyle uygulanamadı. Böylece 1920'lerde başlayan ittifak içindeki burjuvazinin sanayileşme politikası beklemedikleri sonuca ulaşmamıştır. Çünkü alınan bu kararlar hem maddî temellerinin güçsüz olmasından, hem de iktidarda bulunan egemen ittifak içindeki toprak ağalarına (ki, maddî temelleri çok güçlüdür) karşı alınmasından dolayı başarısız olmuşlardır.

1930'larda, 1923'lerde başlayan ve amaçlanan sanayileşmenin istenen doğrultuda gelişmemesi büyük dünya buhranı (1929) ve Sovyetlerin başarılı planlı ekonomi denemesinin de etkisiyle Türkiye'de bir devletçilik politikası uygulandı. Bu devletçilik (etatist) politika, devlet eliyle sanayileşmeyi gerçekleştirerek genellikle özel sektörün yatırım yapamadığı alanlarda yatırımlar yaparak ona destek olmayı amaçlamaktadır. 1924'de kurulan İş Bankası, daha sonraları kurulan Etibank ve Sümerbank bu devletçilik politikasının araçları olarak sanayide belli yatırımlar yapmışlardır. Bu dönemde yapılan 2 sanayileşme planından birincisi büyük ölçüde uygulanmış, ikincisi ise araya giren emperyalistler arası II. paylaşım savaşı nedeniyle uygulamaya konamamıştır. Bu dönem-

de, Türkiye'de sınıf çelişkilerinin henüz belirginleşmediği böylece devlet eliyle sınıfsız bir toplum yaratılabileceğini ileri süren Kadro Harekâtı diye adlandırılan bir grup bürokrat - aydın, 1930'larda ticaret burjuvazisi ve burjuvazinin bürokrat kanadının yavaş yavaş yabancı tekellerle bütünleşip tekelci burjuvaziye dönüşmeye başlamasını göremeyenlerdir. Çünkü 1930'larda çıkarılan bir kanunla devlet eliyle kurulan sanayi işletmelerinin hisselerinin bir kısmı özel sektöre satılabilecekti. 1940 larda ise bir yandan II. paylaşım savaşının yarattığı spekülasyon ve karaborsacılık ortamı ile özellikle, Saraçoğlu Hükümeti zamanında iyice palazlanan burjuvazi diğer yandan da Marshall Yardımı, Truman Doktrini ve yabancı sermayeye tanınan imtiyazlar sonucu emperyalizmle bütünleşme ve tekelleşme sürecine girmiştir. Sermayenin tekelleşme süreciyle birlikte, küçük burjuvazinin ittifak içindeki rolü, giderek azalmış ve yerli burjuvazinin emperyalizmle bütünleşme aşamasında ise tamamen ortadan kalkmıştır.

1950'lerden sonraki döneme gelince : Daha evvel değindiğimiz dünyadaki genel gelişmeler ve emperyalizmin yeni sömürgecilik politikası doğrultusunda gelişim şöyle olmuştur :

Bu yıllar ülkeye Amerika Birleşik Devletleri emperyalizminin ekonomisinden politikasına, kültüründen sanatına kadar damgasını vurduğu ve bizzat egemen ittifak içinde yer aldığı yıllardır. Yâni emperyalizmin dışsal bir olgu olmaktan öte, aynı zamanda içsel bir olgu haline geldiği yıllardır.

Bu dönemde ülkedeki egemen ittifak emperyalizm, onunla bütünleşmiş yerli tekelci burjuvazi ve onlarla işbirliği halindeki ticaret burjuvazisi, toprak ağaları ve

tefeci - tüccarlardır. Bu ittifak içerisinde yerli tekeli burjuvazi nicelik olarak küçük olmasına rağmen emperyalizmle bütünleşmiş olmasından dolayı nitelik bakımından güçlüdür ve egemen ittifakın yönlendirici gücüdür. Çünkü gelişimi etkileyen ve belirleyen temel unsur emperyalizmdir.

1950 - 60 arasındaki enflasyonist politikanın sonucu, bu dönemde büyük bir birikim sağlayan emperyalizmle baştan itibaren bütünleşmiş olan yerli tekeli burjuvazinin gerçek anlamda gelişip yaygınlaşması 1960'dan sonra olmuştur.

II. paylaşım savaşından sonraki emperyalizmin yeni stratejisi doğrultusundaki gelişmeler, Türkiye'de de özellikle 1963'den sonra hızlandı. Kapitalist ilişkilerin emperyalizmin denetiminde olarak yukarıdan aşağıya doğru yaygınlaştırılmaya çalışıldığı bu dönemdeki gelişim emperyalizmin ülkede tam anlamıyla bir gizli işgal yaratmasını sağlamıştır. Bu dönemde emperyalizmin pazar sorununun çözümüne yönelik, pazar genişletilmesini amaçlayan montaj, taşaron ve dayanıksız tüketim malları sanayilerinde hızlı bir gelişme sağlanmıştır.

Burjuvaziye ve yabancı sermayeye sağlanan geniş olanaklarla ülke çok uluslu tekellerin ve onların denetimindeki yerli tekeli burjuvazinin yoğun sömürüsü altına sokulmuştur. 1963 - 68 yılları arası yerli tekeli sermayenin çocukluk dönemi, 1961 - 71 yılları büyüme dönemi, 1971 sonrası ise olgunluk dönemi şeklinde nitelenebilir. Gerçekten istatistiklere bakıldığı zaman 1957 - 68 döneminde 12 yılda toplam sermaye artışı 9 milyar TL. iken, 1969-71 dönemindeki 3 yılda bu miktar 10 milyar TL.'na çıkmıştır. 1969 - 71 dönemindeki bu hızlı sermaye birikiminin yanında dikkat çeken bir nokta da, serma-

ye artışının daha çok mevcut şirketler eliyle yapılmasıdır ki, bu (1971 yılında % 74) yerli tekeli burjuvazinin güçlenmesinin önemli bir kıstasıdır. 1960 sonrası dönem bir yandan da emperyalist - kapitalist üretim ilişkilerinin ülke çapında yaygınlaştırılarak ülkenin tümünün pazar olarak etkin bir şekilde sömürüye açılması dönemidir. Bunun en iyi kıstası ise şudur : Toplam net sermaye artışının 3 büyük şehirde olan kısmı 1960'ların başında % 90 iken dalgalı bir düşüş göstererek 1971 yılında % 69 olmuştur. Yani emperyalist - kapitalist ilişkiler daha geniş alanlara yayılmaktadır. Ülkedeki, kapitalizmin yukarıdan aşağıya inşa edilmesi sosyal ve ekonomik buhranların metropol ülkelere nazaran daha derin olmasını doğurmuştur. Yaratılan bu çarpık sanayileşme emperyalizme ortak yatırım ve/veya patent - lisans, teknolojik know-how temel girdiler yollarıyla tamamen bağımlıdır.

Emperyalizmin genel bunalımının III. döneminde bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de emperyalizm daha evvel işbirliği halinde olduğu komprodor burjuvaziden dönüştürerek kendisiyle bütünleştiği yerli tekeli burjuvazi ile birlikte Türkiye'yi sömürmektedir. Artık emperyalizm sadece ticaret yoluyla değil aynı zamanda yerli ortaklarıyla birlikte yatırımlara giderek sömürsünü sürdürmektedir. Yani sadece dışsal bir olgu değil aynı zamanda içsel bir olgudur da.

Emperyalizmin genel bunalımının III. döneminde bir taraftan emperyalistler arası bütünleşme, diğer taraftan az gelişmiş ülke ekonomilerinin metropol ekonomilerinin ihtiyaçlarına yönelik bir şekilde yönlendirilerek onlarla bütünleştirilmesi siyasal plâna uluslararası ekonomik, askerî ve siyasî kurumları getirmiştir. Bun-

lar içinde en önemli olarak Türkiye'yi de ilgilendirdiğinden NATO ve CENTO'ya kısaca bakalım :

NATO, ABD emperyalizminin liderliğinde emperyalist ülkelerin sosyalist blok ve bağımsızlık mücadelesi veren az gelişmiş ülke halklarına karşı kurulan saldırgan askerî örgütüdür. Emperyalizmin içsel bir olgu haline geldiği bu dönemde, emperyalizmin de içinde yer aldığı geri bırakılmış - az gelişmiş ülkelerdeki yerli oligarşilerin askerî güçlerinin büyük bir kesiminin NATO'ya bağımlı olması bu ülkelerdeki yönetimlerin ve geliştirilen çarpık yapının ne şekilde emperyalizme bağımlı olduğunu göstermektedir. Emperyalizmin dünya çapında uyguladığı Domino siyasetinin (NATO, CENTO, SEATO zincirinin) en önemli halkasıdır. Yani artık emperyalist - kapitalist sistem içerisinde az gelişmiş ülkeler metropollerle sadece ekonomik bakımdan değil, aynı zamanda politik bakımdan da iç içe geçmiş ve emperyalizm ve onunla bütünleşmiş yerli tekelci burjuvazinin bu sistem içindeki emekçi halklarının mücadelelerine karşı ortak çıkarları onları halkların üzerinde böylece birlikte baskı kurmaya yöneltmiştir.

Bunun yanında günümüzde emperyalistler önemli gördükleri bölgelerde bölgesel ittifaklar da kurarak kendi yönetimlerini pekiştirmeye çalışmaktadırlar. İşte CENTO'da emperyalizmin ve yerli ortaklarının Orta Doğu'daki çıkarlarını korumak amacıyla kurulmuş bir bölgesel ittifaktır. Son CENTO toplantısında alınan kararlarda bunu doğrulamaktadır. Şöyleki; üye devletlerin istihbarat örgütlerinin bu ülkelerdeki ilerici akımları bastırmak için ortak bir harekete girmeleri şeklindedir. Yani CENTO emperyalizmin ORTA Doğu karakolu olarak vazife gören bir bölgesel ittifaktır.

II. Paylaşım savaşından sonra ABD emperyalizmi, sosyalist bloka karşı yürüttüğü soğuk savaş stratejisi doğrultusunda güçlü bir kapitalist Batı Avrupa oluşturmak için Ortak Pazarın kurulmasına önderlik etti. Fakat kapitalizmin eşitsiz gelişme yasası sonucu güçlenen Ortak Pazar ülkeleri ekonomileri ABD'ye rakip olmaya başladılar. Son Petrol buhranında görüldüğü gibi emperyalistler arası bütünleşmenin bu kadar yüksek bir düzeye geldiği günümüzde ABD dışında bir AET'nin düşünülemediği ortaya çıktı. Dünya emperyalizmi ABD emperyalizminin teknolojik önderliği altında bütün çelişkilerini büyütüp taşıyarak bütünleşmekte ve sorunları daha da yoğunlaşmaktadır. Batı Avrupa gelişmiş kapitalist ülkelerinin bir ittifakı olan Ortak Pazar aynı zamanda zaten emperyalizme bağımlı ve onun çıkarlarına yönelik bir süreç içinde ilerleyen azgelişmiş ülkeleri de kendisine açık pazar ve yatırım alanı olarak bağlamaya yönelmiştir. İşte ülkemiz Türkiye'de bu azgelişmiş ülkelerden birisidir. Emperyalist - kapitalist sistemin bir parçası olmasına paralel olarak bu sistemin sorunlar yumağının etkisiyle, çarpık kapitalizmin yarattığı sorunlar içinde bocalayan Türkiye'de AET'ye girmekle çok uluslu tekellerin (uluslararası tekелci sermaye) ve onlarla bütünleşmiş yerli tekелci sermayenin yoğun sömürüsüne biraz daha açılacaktır.

İşte günümüzde sömürsünü hem dışsal, hem de içsel olgu olarak sürdüren emperyalizm, emperyalist - kapitalist sistemin sorunlarına çözüm aramak için bir taraftan askerî ve politik ittifaklara, diğer taraftan da ekonomik bütünleşmeye gitmekte, fakat sorunları yeni olgular karşısında daha da büyüyüp çoğalarak önüne çıkmaktadır. Bu ittifaklar ve bütünleşme, çelişkileri had safhaya çıkan emperyalizmin sömürsünü ve işgalini

sürdürüp gizleyebilmesi için giriştiği yeni yöntemlerdir. Bu dönemde, genel olarak bütün az gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, Türkiye’de de egemen ittifak emperyalizm, ve onunla bütünleşmiş yerli tekelci burjuvazi ve onlarla işbirliği halindeki tefeci - tüccar ve toprak ağalarının en büyüklerinden oluşmaktadır.

Emperyalizmin Eğitim ve Kültür

Üzerindeki Etkileri :

Bilindiği gibi, emperyalizm sadece ekonomik bir sömürü değil, ideolojisi, askeri, kültürü, ekonomik ve sosyal bütün yönleriyle bir sistemdir. Ve kurtuluş ise ancak emperyalizmi bütün yönleriyle yıkmakla mümkündür. Emperyalizm, etkisi altına aldığı geri bıraktırılmış az gelişmiş ülkelerde sömürüsünü sürdürebilmek ve gizleyebilmek için bu ülkelerdeki eğitim ve kültür meselelerine el atarak kendi çıkarına bir eğitim ve kültürün yayılmasına çalışır.

Emperyalizmin eğitim ve kültür politikası, değişik sömürü politikaları dönemlerinde o dönemlerin özelliklerine bağlı olarak değişmiştir. Emperyalistler arası II. paylaşım savaşından evvel, emperyalistler sömürdükleri ülkelerdeki işbirlikçileri vasıtasıyla bu ülkeleri ticaret yoluyla sömürüyorlardı. O dönemde dünyanın içinde bulunduğu koşullar ve emperyalist tekellerin üretim ve teknolojik kapasiteleri ağırlıklı olarak bu yöntemi ortaya çıkarmıştı. Bu yüzden emperyalistler sömürdükleri ülkelerin üretim ilişkilerine müdahale etmeyi gereksiz görüyorlardı. Ancak emperyalistler o dönemlerde bile bu geri bıraktırılmış ülkeleri birer açık pazar olarak kullanabilmek için, geri bıraktırılmış ülkelerin yönetiminde

söz sahibi olacak bürokratların kendi çıkarları doğrultusunda yetiştirilmelerine özel dikkat göstermişlerdir.

1838 yılında İngiltere ile yapılan ticaret anlaşması ülkeyi tam bir açık pazar haline getirdikten sonra, yabancıların bu ekonomik sömürüye paralel olarak eğitim kurumlarına ve kültüre de el attıklarını görüyoruz. 1863 yılında Robert College bir İngiltere ve ABD ortak girişimi, 1868'de ise Galatasaray Lisesi bir Fransız girişimi şeklinde kurulmuştur. Bunun yanında yıllarca devam eden batılılaşma özenti ve hareketleri de emperyalizmin aydın - bürokrat kesiminin eğitiminin üzerindeki etkisinin bir sonucudur. Batı Avrupa'da eğitim gören bazı aydınlar, Türkiye'nin geri kalmışlığını, istibdat yönetiminin dine dayanan eğitim ve kültürüne bağlamışlar, liberal fikirlerin ve eğitimin uygulanmasını yâni batılılaşmayı önermişlerdir. Bu da emperyalizmin ülkeyi pazar olarak kullanmasına daha rahat olanaklar yaratacak girişimleri doğurmuştur. Bu liberalleşme hareket ve özlentileri, batılılaşma hareketleri, emperyalizm olgusu gözden kaçırıldığından, zaten açık bir pazar olan ülkenin eğitim ve kültür yoluyla aydın bürokratların emperyalist ideolojilerin etkisine girmesine yol açmıştır. Yâni istibdat yönetiminin ağır baskısına karşı, emperyalizmin eğitim ve kültürüne açık, ekonomik sömürüyü yoğunlaştıracak, sözde hürriyetçi bir akım ortaya çıkmıştır.

Buna bağlı olarak, ülkede ilk yabancı okullar Fransa, İtalya, Almanya, İngiltere ve ABD'lerinin kontrolünde açılmıştır. Bu okullar o dönemde ağırlıkta olan ticaret yoluyla sömürü için gerekli olan ticarî haberleşme, muhasebe, piyasa, daktiloğrafi, stenografi gibi dersleri okutarak ülke içinde sömürücülere işbirlikçiler yetiştirmekte ve kapitalizmin çıkarları doğrultusunda çalışan bürokratlar yetiştirilmesine yönelmekteydi.

Kurtuluş Savaşından sonra geri kalmışlığı emperyalizmin ticaret yoluyla sömürüsü ve dine bağlayan Kurtuluş Savaşı yöneticileri milli burjuvazi geliştirme gayretlerine girdiler. Bununla ilgili olarak da kapitülasyonların kaldırılmasının yanında, dinsel eğitimi yıkacağını ve batılılaşmayı sağlayacağını düşündükleri üst yapı değişikliklerine gitmeye başladılar. Tekke ve medreselerin kapatılması, halifeliğin kaldırılması 1924'de öğretim birliğini sağlayacak tevhid-i tedrisat kanununun çıkarılması, 1926'da okul programlarının lâikleştirilmesi, 1928 de yeni Türk Alfabesinin kabulü kanunları çıkarıldı. Alt yapıda, feodal ilişkileri tasfiye edecek hiç bir değişikliğe girilmeden üst yapı kurumlarının değiştirilmesine yönelik bu adımlar uzun yıllar uygulamaya büyük ölçüde konamamış, sınırlı kalmıştır. Ülkenin büyük bir kesiminde tekkelerin ve medreselerin kapatılmasına rağmen, şeyhlik ve tarikatçılık gibi dinsel eğitime dayanan feodalitenin üst yapı kurumları işlerliğini sürdürmüştür.

(Öte yandan, Köy Enstitülerine, tarım kesiminde kapitalistleşmeyi geliştirme amacıyla kurulmuş bir eğitim kurumu gözüyle bakmak doğrudur. Başlangıçta toprak ağalarının muhalefetiyle karşılaşan Köy Enstitüleri uygulaması, 1945 sonrasında burjuvaziyle toprak ağalarının ittifakının tekrar güçlü bir şekilde sağlanması zorunluğu — Köy Enstitülerinin kapatılması sonucunu doğurdu. Köy Enstitülerinde okuyan köy çocuklarının köylülüğe egemen sınıfların istediği doğrultuda bakmaları da bunun kapatılmasında etken olmuştur. —)

Buna ek olarak burjuva demokratik niteliğe sahip Cumhuriyet ilkelerini halk içinde yaymayı yönelik Halk Evleri ise bir türlü amaçları doğrultusunda çalışamamıştır.

1950 öncesinde, alt yapıda hiçbir değişikliğe gitmeden, üst yapıda kurumsal değişikliğe giden Cumhuriyet yöneticilerinin başarısızlığının nedeni egemen üretim ilişkilerinin kırılmasına yönelik eylemleri koyamamalarıdır.

1950 seçimlerinde küçük burjuvazinin egemen ittifaktan tasfiye edilerek egemen ittifakın emperyalizmin genel bunalımının III. dönemi stratejisine uygun emperyalizm ve onunla bütünleşmiş yerli tekelci burjuvazi ve onlarla işbirliği halindeki toprak ağaları ve tefeci - tüccarlardan oluştuğu dönem başlamıştır. Bu dönem Türkiye eğitim ve kültürünün her alanda olduğu gibi, tamamen emperyalist etki ve denetime açıldığı bir dönem olmuştur.

1950 sonrası Türkiye'de emperyalizmin çıkarlarına yönelik bir pazar genişletilmesinin başladığı, tarımda kapitalistleşmenin hızlandığı bir dönem olmuştur. Buna bağlı olarak emperyalizmin eğitim ve kültür politikasının programlanması ve uygulanmasını sağlayacak kurumların, uzmanların boy verdiği ve eğitim ve kültürde emperyalist - kapitalist ilişkilerin yaygınlaştırıldığı bir dönem olmuştur. İşte bir yandan çok uluslu şirketler, Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası, Uluslararası Kalkınma Kurumu, AID, NATO, CENTO gibi emperyalizmin uluslararası örgütlerinden aldıkları yardımlar ve güçle kuvvetlenen emperyalist - kapitalist üretim ilişkileri, ülke içinde de ekonomik ve ideolojik planda da bu ilişkileri genişletmek için kurulan Türkiye Sınai Kalkınma Bankası ve diğer özel bankalar, İktisadi Kalkınma Vakfı, Türkiye Kalkınma Vakfı, ODTÜ, Hacettepe Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi vb. gibi kuruluşlar yoluyla çarpık bir sosyal, ekonomik, kültürel ve ideolojik bir gelişim oluşturmuş ve oluşturmaktadır.

✗ 1950 sonrasında ABD emperyalizminin yönetimi ve liderliğinde olan Birleşmiş Milletler, UNESCO, UNICEF, CARE, FORD, FULBRIGHT, AID gibi kuruluşlardan gelen uzmanlar emperyalizmin çıkarlarına yönelik eğitim sistemlerinin uygulanmasına yönelik programlar önermişlerdir. ✗ 1956'da AID Türkiye Misyonu tarafından tarım, endüstri, ev - ekonomisi, sosyal ilişkiler vb. gibi konularda önerilen projeler ABD emperyalizminin çıkarlarına yönelik tarımda kapitalistleşmeyi öneren programlardır. Eğitim ve kültür politikasının ülke üzerindeki güçlenmesini arttıracak en önemlileri şunlardır : Eğitimin planlanması, ticaret öğretimi, halk eğitimi, fen lisesi, öğretmen yetiştirme, tarım eğitimi.

Dünya çapında sömürülen ülkelerin emekçi halklarının emperyalizme karşı özellikle ABD emperyalizmine karşı bilinçlendiği, ABD aleyhtarlığının yükseldiği bir dönemde, emperyalistler bir yandan sömürülerini gizlemek için tedbirler alırlarken, diğer taraftan da eğitim ve kültür yoluyla emekçi halkları uyutmaya, ABD propagandası yapmaya çalışıyorlardı. İşte bu gelişim içerisinde Türkiye'de de bu çalışmalar hızlandı. Amerikalı uzmanlar Türkiye'de eğitim planlaması için en yüksek mevkilere getirildiler. Bütün bu dönemler boyunca ABD'li John Dewvy, Alman Kühne, Belçikalı Omar Buyse, İsviçreli Prof. A. Bert Malche, ABD'li Bayan Parker, Florida Üniversitesinden «Köy Eğitimi Uzmanı» Prof. Kate Wafford, Boston Üniversitesinden psikolog William Kvaraceus, halk eğitimi uzmanı Prof. Dickermann ve vb. gibi uzmanlar emperyalizmin çıkarları doğrultusunda programlar yaptılar.

Eğitim planlamasının başına geçen bu eğitim uzmanları; üst yapıda yıllardır süregelen bulunan ve ilerici yurtseverlerin tepkisine sebep olan geri eğitim

ve kültür ilişkilerine karşı çıkıp, onların yerine sanki daha ileri imiş gibi görünen ve tamamen emperyalizmin çıkarlarına yönelik eğitim programları önermişlerdir. Daha evvel saydığımız önerilerinin yanında orta ve yüksek öğrenime de el atarak İstanbul'da Üsküdar Amerikan Kız Koleji, Alman Lisesi, Saint Josef, İzmir, Tarsus ve Talas Amerikan Kolejleri ile Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Erzurum Atatürk Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi gibi öğretim kurumlarının programlanması ve kurulması ve bu öğretim kurumlarının eğitimi yukarıdaki amaçlara yönelik girişimler şeklinde önermişlerdir. Bu üniversitelerin genel gayesi, az gelişmiş ülkelerdeki gençlerin emperyalizmin çıkarlarına yönelik bir eğitimden geçerek, ya ABD'ye, ya da ülke içinde kurdukları kuruluş ve şirketlerde çalışmalarını veya ülke yönetiminde kendileriyle işbirliği yapabilecek bürokratların yetiştirilmelerini öngörüyordu. Bütün eğitim ve öğretim araçları emperyalist ülkelerden ve özellikle de Amerika Birleşik Devletlerinden getirilen ve tamamen ülke gerçeklerine aykırı bir öğretimin sürdürüldüğü bu üniversitelerin finansman kaynaklarının büyük bir kısmı ülke içerisinde sağlanmasına rağmen, sanki ABD kurmuş ve finanse etmiş imajı yaratılarak emperyalizm hoş gösterilmeye çalışılmaktadır.

Bu eğitim kurumlarında okutulan dersler baştan aşağı ülke ve emekçi halkın çıkarlarına ters düşen programlardır. İlkokuldan üniversitenin bitimine kadar genç nesillere devamlı olarak şövenist duyguları, militarizmi ve ırkçılığı yayan tarih ve sosyoloji dersleri okutulmakta, tarihsel olayların gerçek neden ve sonuçları gösterilmemektedir. Bunun yanında edebiyat ve felsefe kitaplarında yüzyıllar boyu hep egemen sınıfların ideolojisini, kültürünü ve sanatını yayan kişilerin yapıtları

okutulmakta, bunun yanında emekçi halktan yana mücadeleye etmiş Dadaloğlu, Pir Sultan Abdal, Şeyh Bedrettin vb. gibilerin yapıtları okutulmamaktadır. Orta öğretimde klâsik liselerde, artık geçerliliğini yitirmiş bir sürü bilgi deneyimsiz olarak genç insanların beyinlerine doldurularak geri bir öğretim sistemi uygulanırken, bir taraftan da deneme liseleri ve fen lisesinde ülke gerçeklerinin gerektirdiğinden çok daha üst düzeyde metropol ülke gereksinimleri derecesinde teorik ve deneysel eğitim yapılmaktadır. Bundan amaçlanan deneme ve fen liselerinden çıkan gençlerin yine emperyalizmin eğitim ve kültür politikasının bir ürünü olarak kurulan ODTÜ, Hacettepe Üniversitesi, Robert Kolej ve Atatürk Üniversitesinde okumaları ve emperyalizmin çıkarlarına yönelik olarak eğitilmeleridir.

Üniversitelerde ise emperyalizmin etkisi ODTÜ, Hacettepe Üniversitesi ve Robert Kolejde direkt olarak ülke ve halk çıkarlarıyla hiçbir ilgisi olmayan, ülkedeki teknolojik düzeyden ve ülke sorunlarından ilgisiz bir eğitim sürdürülmektedir. Türkiye'nin en büyük sorunu sanki çevre kirlenmesi sorunu imiş gibi ODTÜ'de Çevre Sorunları Mühendisliğinin kurulması, bunu kanıtlayan en iyi örnektir. Çevre kirlenmesini yaratan dışa bağımlı tekelci burjuvazinin kâr hırsıyla yarattığı, çarpık sanayileşme ortada dururken, bunun sonucu ortaya çıkan çevre kirlenmesinin yüzeysel incelenmesi ve bu konuya ağırlık verilmesi, ülkemizde yine sömürü düezninin yarattığı gecekondulu sorunu bir köşede dururken, egemen ittifakın eğitim politikasının ne denli halkçı olduğunu çok iyi göstermektedir. Bu üniversitelerde emekçi halkın sorunlarına çözüm getirecek incelemeler yapmak yerine tekelci burjuvazinin işletmelerinin daha fazla kâr etmesine yönelik dersler okutulmaktadır.

Bu okullarda okuyan genç neslin en yetenekli unsurlarına TÜBİTAK Field Service, Ford Vakfı, Rockefeller Kurumu, Fulbright, Kennedy bursları gibi emperyalizmin özellikle ABD emperyalizminin verdiği burslar bu gençlerin emperyalist ülkelerde master ve doktora yapmalarını sağlayarak onların kendi ülkesinin ve halkının gerçek çıkarlarına yabancılaştırmasına yol açmaktadırlar. Bunun en güzel örneği Field Service bursları imtihanında ilk önce çok basit bir İngilizce imtihanı yapılmakta, sonra bunu kazananlara Vietnam Savaşı nedir?, CHE Guevera kimdir?, Sosyalizm nedir? gibi sorular sorarak beyinleri yıkanmaya müsait gençleri ABD'ye götürerek kendi çıkarlarına yönelik eğitime sokmaktadırlar. Bu gençlerin ABD kültürünü ve eğitimini kapmaları için ABD'deki Amerikalı ailelerin yanlarına yerleştirmeleri, bu politikanın uygulanmasından başka bir şey değildir. Fakat emperyalizmin bu amaçlar çerçevesindeki çalışmaları, bu üniversitelerde okuyan genç nesil üzerindeki yabancılaştırma politikası geri tepmiş ve gençlik kendisine uygulanan emperyalist eğitim politikasına karşı çıkmaya başlamış ve emekçi halkın ve ülkesinin çıkarları doğrultusunda bir eğitim için eylemlere girmiştir.

ABD emperyalizminin, Türkiye'deki eğitimi yozlaştırmak için giriştiği eylemlerden birisi de öğretmen yetiştirme programıdır. ABD'de kurs ve eğitim görmüş bazı öğretmenleri kendi yanına çekerek yeni yetişecek öğretmenleri ve bu yolla da eğitimi yozlaştırmayı denemelerine rağmen, bunda da başarı kazanamamışlardır. Ancak öğretmen yetiştiren okulların faşizm eğilimli kadrolarla sistemli olarak doldurulması bu açıdan değerlendirilmelidir. Emperyalizmin genel bunalımının III. döneminde emperyalizmin çok büyük bir pazar ve yatırım alanları darlığına düşmeleri ve genel olarak bü-

tün dünyada ABD aleyhtarlığının yayılmasına karşı, emperyalistler ve yerli ortakları 1950'lerden sonra çeşitli yöntemlerle hem genel olarak emperyalistlerin ve özel olarak da ABD emperyalizminin propagandasını yapmak, hem de yadıkları fikirler ve kültürle emperyalizmi hoş göstermek ve kendilerine yeni pazar ve yatırım alanları sağlamak için girişimlerde bulunmuşlardır.

Bu çalışmalar çerçevesinde 1962 yılında yapılan bir anlaşma ile Türkiye'de çalışmalar yapmak üzere barış gönüllülerinin gelmesi kabul edildi. Barış gönüllüleri Türkiye'de teknik ve sosyal konularda yardım maskesi altında gelmişler ve ülkede ABD emperyalizminin propagandasını yapmak ve ülkenin kırsal kesimlerinde (özelikle İç Anadolu, Güney Anadolu'da) köylerin etnik yapıları, sosyal durumları, politik yapının ne olduğu ve kitlenin ne derece etkili oldukları konularında araştırma yapmışlardır. Zaten o dönemlerde ABD'de de yapılan propağandalar barış gönüllülerinin ne için geldiklerini açıkça kanıtlamaktadır. ABD'de şehir sokaklarına asılan afişlerde, «Amerika'nın yaşanabilir bir yer olmasını istiyorsanız, ülkeyi terk edin» diye gençleri barış gönüllüsü olmaya dâvet ediyorlardı. Yani geri bıraktırmış - az gelişmiş ülkelerdeki ABD emperyalizminin sömürüsünün devamı için barış gönüllülerinin sömürülen ülkelerde çalışmalar yapması gerekiyordu. Barış gönüllülerinin genel çalışmaları içerisinde sağlık çalışmaları, köy kalkınması adı altında kırsal alanda kapitalistleşmeyi öneren ve ABD propağandası yapılan programları vardır. Bir yandan barış gönüllüleri, bir yandan ABD'den gelen süttozu, peynir gibi maddelerle ve Amerikan Haberler Merkezinin dağıttığı filmler gerek okul çocuklarının, gerekse de halkın uyutulmasını amaçlayan emperyalist propağandanın birer parçası idiler.

Ve genellikle barış gönüllüleri kararlaştırıldığı üzere Halk Eğitimi Genel Müdürlüğüne bağlı Halk Eğitimi Merkezi Müdürlerinin yardımcıları olarak çalışmışlar ve köy halkının eğitimi konusunda programlar uygulamışlardır. İşte ABD emperyalizminin çıkarları doğrultusunda çalışan, ABD hükümetine bağlı Barış Gönüllüleri Örgütünün bu çalışmaları emperyalizmin kültür saldırısının bir parçası idi. Bu arada belirtmek gerekir ki, emperyalizmin kuruluşlarının eğitim konusunda önerdikleri projelerden birisi olan halk eğitimi meselesi de, bu yolla emperyalistlerin denetimine sokulmuştu. Halk Eğitimi Genel Müdürlüğüne bağlı Merkez Müdürlükleri de köy çalışmalarında bir yandan Barış Gönüllüleri ile çalışarak diğer yandan da Amerikan yardımı süt tozu, peynir vb. gibi maddeler dağıtarak ve ABD Haberler Merkezinden aldıkları ABD'deki kapitalist tarım çiftliklerinde ve eğitim kurumlarında çekilmiş filmleri köylerde ve okullarda göstererek emperyalistlerin amaçladıkları ABD propandasına ve emperyalist kültürün yayılmasına ister istemez yardım etmiş oldular. Böylece 1970'lere doğru Türkiye'de Barış Gönüllülerine karşı tepkiler yoğunlaşınca bunların çalışmaları ve Türkiye'ye gelmeleri sınırlandırıldı, yavaşlatıldı.

Yabancı uzmanlara karşı duyulan tepkiyi önlemek ve çalışmaları sürdürürebilmek için emperyalizmin iç gu olmasıyla paralel olarak yeni kurumlar da ortaya çıkmaktadır ki, bunlardan birisi de Türkiye Kalkınma Vakfı'dır. Bu vakfın finansmanının 2/3'üne yakın bir kısmı yabancılar ve genellikle ABD'deki Ford Vakfı, Partfinder Fonu, Population Council, Dünya Kiliseler Birliği ve benzeri gibi kuruluşlar tarafından yapılmıştır. Bu vakfın gayesi kendi bültenleri de oldukça açık bir biçimde konmuştur : «Ekonomik kalkınmayı ve toplumun

ekonomik yapısının gelişmesini hedef tutan çalışmaların yanı sıra toplumun sosyal yapısını geliştirmek gayesini güden sosyal çalışmaları (sağlık, aile planlaması, eğitim vb. hizmetleri) teşvik etmek» (TKV, Haber Bülteni, Ağustos 1969, s. 2).

Görüldüğü gibi, Türkiye Kalkınma Vakfının gayesi yukarıda yazıldığı şekilde, birinci olarak özel mülkiyetten hareketle kırsal bölgede küçük mülkiyet birimleri kurarak köylüyü tutuculaştırmak, ikinci olarak aile plânlaması adı altında doğum kontrolü gibi çalışmalarla nüfus artışını düşürerek proleterleşmeyi yavaşlatmaya çalışmak, üçüncü olarak kırsal alanda kapitalistleşmeyi öneren programlarla tekelci burjuvaziye yeni pazar olanakları yaratmaya çalışmaktadır. Bir de bu yaptığı Sosyal çalışmalarla; emperyalistlerin ve burjuvazinin propogandasını yapmaktadır (bu da TKV'nin ve dolayısıyla köylülere TKV'nin yaptığı yatırım ve köy çalışmalarının finansmanının yabancılar - ABD, İngiltere, Almanya, Belçika gibi - tarafından yapıldığının propogandası yoluyla olmaktadır.)

İşte böylece barış gönüllülerinin köylere girişi gibi Türkiye Kalkınma Vakfı'nda kırsal kesimde bulunan nüfusun içinde bulunduğu zor koşullardan yararlanarak köy kalkınması ve köylünün gelirinin yükseltilmesi, ve sosyal yardım maskesi altında emperyalizmin propogandasını yapmayı amaçlamaktadır. İlginçtirki Köy Enstitülerinin kapatılmasından 10-15 yıl sonra köy kalkınması adına Barış Gönüllüleri gibi ABD emperyalizminin ve TKV gibi emperyalistlerin ve yerli ortaklarının çıkarlarına çalışan kuruluşlar ortaya çıkmıştır.

Dinsel eğitime gelince; emperyalistler girdikleri ülkelerde ilk önceleri sosyal ve ekonomik yapıyı değiştirmeden işbirlikçileri vasıtasıyla sömürülerini sürdürür-

lerken o ülkenin çağ dışı üst yapı kurumlarıyla da bu ülkelerdeki kültürel gelişim engellenmesini desteklemişlerdir. Şeyhliği, tarikatçılığı ve mezhep ayrılıklarını, ırk ayrılıklarını körüklemeleri bu yüzdendir. Çünkü bilinçlenmeyen çağ dışı karanlıklar içerisinde kalan mezhep ve ırk ayrılıkları yüzünden birbirlerine düşen emekçileri denetim ve yönetim altında tutmak daha kolaydır. Türkiye’de Cumhuriyet döneminde tekkelerin ve medreselerin kapatılmasına rağmen kur’an ve hafız kurslarının ve tarikat eğitiminin yıllardır devam etmesi ve mezhep ayrılıklarının süre gelmesi bu politikanın bir sonucudur. 1950’lerden sonra da emperyalistlerin ve onların denetimindeki yerli egemen sınıfların sömürüyü sürdürebilmek için yaygın bir şekilde bu çağ dışı eğitime önem verdiklerini görüyoruz. İmam Hatip Okulları, Yüksek İslam Enstitüleri, İlahiyat Fakültesi, Kuran ve Hafız Kursları ve okullardan din eğitiminin nedeni budur. Giderek emperyalizmle bütünleşmiş yerli tekelci burjuvazinin güçlenmesi ve kırsal alanda çağ dışı üretim ilişkileri ve üst yapının yukarıdan aşağıya kırılarak pazar genişletilmesine yönelik çalışmalar için son yıllarda dinsel eğitim yerine tekelci burjuvazinin yararına bilimsel eğitim yaygınlaştırılmaktadır. Bunun en güzel örneklerinden biri 1960’ların başında dinî inançları politikaya alet edip, oy toplayanların, 1970’lerin ortaklarında artık laiklikten bahsetmeleridir. Son yıllarda üniversite ve yüksek okulların üç büyük şehrin dışına taşınması aslında güçlenen tekelci burjuvazinin emperyalist-kapitalist ilişkileri ülke çapında yaygınlaştırarak bütün ülkeyi pazar ve yatırım alanı olarak açma politikasının üstyapıda yansımasıdır. Bu yolla, geliştirilen emperyalist-kapitalist tüketim ilişkilerine, kitlelerin uyumunu sağlamak için bu çarpık eğitimi götürmektedir.

Ayrıca bunların yanında eğitim kurumlarındaki genç nesli ve eğitimi yozlaştırmayı amaçlayan girişimlerde vardır. Bunun en güzel örnekleri, Türk Eğitim Vakfı, bursları, Koç'un verdiği burslar, TÜBİTAK bursları, Kenedy bursu, NATO ve CENTO bursları bunların en belli başlılarıdır. Bu bursların amacı üniversite ve yüksek okullarda okuyan en yetenekli gençleri ülkesinin ve halkının gerçek çıkarlarına yabancılaştırmak, emperyalistlerin ve onlarla bütünleşmiş yerli tekelci burjuvazinin çıkarlarının doğrultusunda çalıştırmaktır.

Burjuvazi bunlara ek olarak eğitimi de bir tekelci meta haline getirerek özel okullar açmış bozuk düzen eğitiminin bir sonucu olarak üniversitelere girme hayaliyle yıllarca uyutulan fakir halk çocukları eğitilmek bir yana soyulmuşlardır.

Emperyalizmin aynı zamanda içsel bir olgu haline gelmesiyle ve yerli tekelci burjuvazinin güçlenmesine, kapitalizmin yukardan aşağıya inşası, yani emperyalist - kapitalist üretim ilişkilerinin yaygınlaşmasına paralel olarak, emperyalistler çağ dışı ve artık toplumda büyük tepkilere yol açan (dine dayalı eğitim, tarikatçılık, şeyhlik kurumları) eğitim yerine kendi çıkarlarına yönelik bilimsel (!) bir eğitim ve kitlelerin gerçek çıkarlarına ters, sosyal oluşumu saptıran bir kültür empoze etmeye başlamıştır. Bu oluşum, eğitim ve öğretim kurumlarını yanında çarpık kapitalizmin gelişimine paralel olarak bütün ülkede yoğunlaştırmıştır.

Bilindiği gibi toplumsal ve sosyal oluşumda gazeteler, radyo ve televizyon, kitaplar ve dergiler, sinema ve tiyatro büyük etkenlerdir. Günümüzde bu yayın ve sanat organlarından en yaygın ve dolayısıyla en etkin olanları şüphesizki gazeteler, radyo, televizyon ve sinemadır. Bu kültür dallarında emperyalizmin az gelişmiş ül-

keler üzerindeki sömürsünün devam etmesi için, emekçi sınıf ve tabakaların günlük gazeteler, magazinler, fotoromanlar, sinemalar, radyo ve televizyonla asıl sorunlarından uzaklaştırılmasına çalışılmaktadır. Çünkü kültür sorunu da sınıfsal bir sorundur. Gazetelerde, radyo ve televizyonda yayınlanan şövenist yazı ve programlar halk kitlelerinin kendi sorunlarını unutmasına ve kendi sınıfsal çıkarları için mücadele etmesinin engellenmesine yol açmaktadır. Bunun yanında çarşaf, çarşaf, spor sayfalarının yayınlanmasında bu yozlaştırmanın bir başka yönüdür. Basın ve haberleşme organlarını ellerinde tutan emperyalistler ve yerli egemen sınıflar kendi sömürülerini sürdürebilmek için elbette sömürdüklei kitlelerin uyanmasını engellemeye çalışacak, onların potansiyellerini yanlış yönlere kanalize edecektir. Emperyalist - kapitalist üretim ilişkilerinin ülke çapında yoğunlaşmasına paralel olarak ülke ve emekçi sınıf ve tabakaların gerçek çıkarlarına aykırı çarpık bir kültür oluşturma da hızlanmıştır. Sinemalarda halkın ve ülkenin sosyo-ekonomik koşullarını gözler önüne serecek, onlara bilinç taşıyacak bir sanat yapıtı yerine seks, karate, macera ve mitolojik kahramanlık, science-fiction (bilim - kurgu) şeklindeki tamamen kitleleri uyutucu nitelikteki yapıtlar piyasada yaygınlaşmıştır. Zaten emperyalizmin denetiminde küçük bir azınlığın tüm emekçileri sömürdüğü bir düzende bundan başkasıda beklenemez. Birkaç istisna dışında bu yayın ve sanat organlarını ellerinde tutanlar, sömürücüler olduğu sürece bu kaçınılmazdır. Onun için halkın çıkarları doğrultusunda ki yapıtlar ancak halkın iktidarda olduğu ve bu organlara sahip olduğu bir düzende özgürce gerçekleştirilebilir. Radyo ve televizyonlarda yayınlanan ve küçük bir azınlığın faydalanabildiği lüks ve modern yerleri gözler önüne seren programlar ve şövenizmin körüklendiği mili-

tarist ve mitolojik kahramanlık içerikli yapıtlarda kitleleri uyutarak iç ve dış sömürüyü gizlemeye yaramaktadırlar.

Yayın hayatı içerisinde ancak belli derecede okuma yazma bilenlerin çok küçük bir kesiminin (aydın sayılan) takip ettiği kitap ve dergilerde emekçi halka bilinç götürecektir ve bu aydın kesimin kültürünün oluşmasında önemli bir yere sahiptir. İşte bunu çok iyi bilen egemen sınıflarda sahip oldukları yayın organlarıyla seks ve macera romanları, şövenist duyguları kabartan kahramanlık romanları ve «Tanrıların Arabaları» vb. gibi science-fiction (bilim kurgu) lar yayınlamakla kafaları karıştırmakta ve emekçi halktan yana bir kültür oluşumunu engellemeye çalışmaktadır. kısıtlı olsa emekçi halkın gerçek çıkarlarını ortaya koyacak devrimci nitelikli yayınlar ise devamlı yasaklanmakta ve çıkarılmaları engellenmeye çalışılmaktadır.

Çarpık kültürün oluşmasında tiyatroların önemi ise şuradan ileri gelmektedir. Günümüz Türkiye'sinde tiyatro kitlelere geniş şekilde ulaşmış bir araç değildir. Seyirci kitlesi küçük - burjuvazi ve toplumun daha üst kesimleridir. Eğitim ve öğretim kurumlarından büyük ölçüde yoksun olan halk kitlelerine bilinç götürecektir aydınların kültürel oluşumunda bir etken olduğu için tiyatro önemlidir. Birkaç devrimci nitelikli tiyatro dışındaki tiyatrolar şamata - gürlütü, salt güldürü ve her şeyi alaya alan boş vermişçiliğin ve kozmopolit kültürün yayılması doğrultusunda, kısacası kitleleri aydınlatabilecek ilerici aydınlara emekçi halktan yana bir kültür götürmekten uzak kurumlardır.

Radyo ve televizyon gibi birer eğitim ve kültür aracı olan organlar ise egemen sınıfların elinde kitlelerin uyutulmasına yönelik yayınlar yapmaktadır. Gösterilen Sirk

Dünyası, Kaçak, Görevimiz Tehlike, Uzay Yolu vb. gibi macera ve science-fiction (bilim-kurgu) nitelikteki programlar kitlelerin dikkatlerini kendi sorunlarından başka taraflara çekmekte ve onların bilinçlenmesini engellemeye çalışmaktadırlar. Egemen sınıflar temsilcilerinin kalkınma, nurlu ufuklar ve mutlu gelecekler vaadlerini, şövenist duyguları kabartan ırkçı ve militarist programları devamlı surette yayınlarak çarpık ve dışa bağımlı kapitalizmin çarpık kültürünün oluşmasına katkıda bulunmaktadırlar.

Kısacası emperyalizm ekonomik sömürsünün yanında sömürdüğü az gelişmiş ülkeleri bir taraftan ekonomik entegrasyonlarla ve askerî ve politik ittifaklarla kendisine iyice bağımlı kılarken diğer tarafta bu ülkelerde uyguladığı eğitim ve kültür politikası sonucunda çarpık ve kendi sömürsünü gizlemeye ve meşrulaştırmaya çalışan ve emekçi sınıfların çıkarlarına ters, onları uyutmaya çalışan bir eğitim ve kültür olgusu ortaya çıkarmıştır.

Emperyalizmin genel bunlamının üçüncü döneminde emperyalizmin artık dışsal bir olgu olmaktan öte aynı zamanda içsel bir olgu haline gelirken ülkemizde geliştirdiği emperyalist-kapitalist üretim ilişkilerinin yanında oluşturduğu çarpık eğitim ve kültür düzenine karşı ne yapmalıdır?

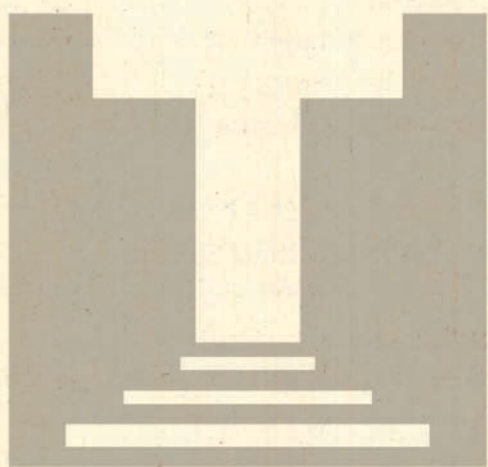
Emekçi sınıf ve tabakaların gerçek çıkarlarına yönelik yani üretici güçleri geliştirecek bir eğitim ve kültür politikası ve uygulaması bu dışa bağımlı çarpık kapitalizmin koşullarında olmayacağına göre, emperyalizmin bütün yönleriyle denetimini kurduğu ülkemizde devrimci eğitim ve kültür politikasından ne anlaşılmaktadır?

Devrimci eğitim, emekçi halkın somut çıkarları doğrultusunda onların bilinçlenmesini sağlayan eğitimidir. Bu ise

öğrencilerin ve halkın eğitiminde emperyalistlerin ve yerli ortakların dikte ettirdiği, insanların uyutulmasını amaçlayan bir eğitim olamaz. Yıllar boyu emperyalistlerin ve onların denetimindeki bir avuç sömürücü azınlığın sömürülerini gizlemek, egemen sınıfların çıkarı doğrultusunda çalışacak insanlar yetiştirilmesine yönelik eğitim politikasına karşı çıkacak egemen sınıfların sömürülerini açıklamak tüm devrimci eğitimcilerin ve öğretmenlerin görevi olmalıdır.

Emperyalistlerin ve egemen sınıfların oluşturduğu egemen ittifakın halkı nasıl sömürdüğünü ve bu sömürüyü gizlemek için şövenist duyguları nasıl kabarttığını, mitolojik kahramanlıklar ve gereksiz bilgilerle insanların kafasını doldurarak onları nasıl uyuttuklarını ve çıkarları için maşa gibi kullandıklarını açıklamak ve sömürülen halk kitlelerinin kendi sınıfsal çıkarları doğrultusunda bilinçlenmesi için çalışmak gerekir. Çünkü devrimci öğretmen ve eğitimci, eğitim ve kültürün sınıfsal bir mesele olduğunu gözden kaçırmadan, bütün sosyal olayların sınıfsal açıdan (emekçi sınıflar açısından) incelemesini yaparak emekçi kitlelere ve genç nesillere iletmek zorundadır.

Emekçi halkın ve genç neslin bilinçlenmesini sağlamaya çalışmak, onlara emekçi halktan yana fikirler vermek, ülkeyi ve emekçi halkı sömüren emperyalistler ve yerli egemen sınıfların tezgâhladığı oyunları açıklayarak anti - emperyalist ve anti - faşist fikirleri yaygınlaştırmak, burjuvazinin dikte ettirdiği ders programları sınırları içerisinde bile gerçekleri ortaya koymak devrimci eğitimci ve öğretmenin başlıca görevidir. Yani günümüz eğitimi ve kültürü devrim için eğitim ve kültür olmalıdır.

TÜSTAV

TÖB — DER YAYINLARI

- 1 — İŞ VE MESLEK EĞİTİMİ :
İ. Hakkı Tonguç 10,— TL.
- 2 — HUKUK YAZILARI : Halit Çelenk 20,— TL.
- 3 — YARDIM VE YABANCI SERMAYE
SÖMÜRÜSÜ : 7,50 TL.
(TÖB — DER Araştırma Bürosu)
- 4 — BESLENME SORUNU : 6,00 TL.
(TÖB — DER Araştırma Bürosu)

TÖB — DER EĞİTİM YAYINLARI

- 1 — ÖĞRETMENLERİN MESLEK
VE ÖZLÜK SORUNLARI 5,00 TL.
- 2 — SOSYAL MÜCADELEDE
TÖB — DER'in YERİ VE İŞLEVİ ... 3,00 TL.
- 3 — MEMUR, SENDİKACILIĞI
VE TÜRKİYE DENEYİ 3,00 TL.
- 4 — ÜRETİM-EĞİTİM İLİŞKİLERİ 3,00 TL.
- 5 — EKONOMİ SINIFLAR
VE EĞİTİM 5,00 TL.

BÜLTENLER

1. Cilt	1 - 60 Sayı	100 TL.
2. Cild	61 - 93 Sayı	100 TL.
3. Cild	94 - 107 Sayı	40 TL.

Fiati : 5.00 TL.

327-